

Article Arrival Date
30.05.2025

Article Published Date
20.06.2025

Otizm Alanında Paylaşımlı Okuma Araştırmalarının Haritalandırılması: Bibliyometrik Bir Analiz (1991–2025)

Mapping The Landscape of Shared Reading Research in Autism: A Bibliometric Analysis (1991–2025)

Turan BAŞKONUŞ¹

¹Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0001-8932-7656>

Özet

Paylaşımlı okuma, erken çocukluk döneminde dil gelişimi, okuryazarlık becerileri ve sosyal etkileşimi destekleyen yaygın bir pedagojik yaklaşımdır. Yapılandırılmış ve etkileşim temelli doğası, özellikle iletişim, ortak dikkat ve sembolik anlama alanlarında güçlük yaşayan otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanılı çocuklar için bu yöntemi işlevsel kılmaktadır. Son otuz yılda, paylaşımlı okuma uygulamalarının otizmlı çocuklar üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalar giderek artış göstermiştir. Ancak bu literatürü bütüncül biçimde haritalayan sistematik bir inceleme eksikliği bulunmaktadır. Bu çalışma, bu boşluğu doldurmak amacıyla, 1991–2025 yılları arasında yayımlanmış ve paylaşımlı okuma ile otizme odaklanan 1.273 akademik yayını bibliyometrik analiz yöntemiyle incelemektedir. Veriler, Scopus ve Web of Science veri tabanlarından elde edilmiş; analizler R programı kullanılarak Bibliometrix paketi aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bulgular, özellikle 2010 yılı sonrasında literatürde dikkate değer bir artış olduğunu ve alandaki temel katkı sağlayan yazarları, tematik kümeleri ve iş birliği ağlarını ortaya koymaktadır. Aile temelli müdahaleler, dijital okuma araçları ve paylaşımlı okumanın erken müdahale programlarına entegrasyonu öne çıkan araştırma eğilimleri arasındadır. Buna karşın, disiplinlerarası iş birliği ve kültürler arası temsil hâlen sınırlı düzeydedir. Bu çalışma, OSB’li bireylerin gelişimsel ve iletişimsel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, kanıta dayalı paylaşımlı okuma uygulamalarının gelişimine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Paylaşımlı okuma, etkileşimli kitap okuma, Otizm Spektrum Bozukluğu, bibliyometrik analiz, erken müdahale, dil gelişimi, ortak dikkat, aile destekli okuryazarlık.

Abstract

Shared reading is a widely recognized pedagogical approach that promotes language development, literacy skills, and social interaction in early childhood. Its structured and interactive nature makes it particularly relevant for children with Autism Spectrum Disorder (ASD), who often experience challenges in communication, joint attention, and symbolic understanding. Over the past three decades, a growing body of research has explored the implementation and outcomes of shared reading practices for autistic children. However, a comprehensive mapping of this literature has been lacking. This study aims to fill that gap through a bibliometric analysis of 1,273 academic publications related to shared reading and autism published between 1991 and 2025. Data were obtained from the Scopus and Web of Science databases and analyzed using the Bibliometrix package in R. The findings reveal a

sharp increase in research output, particularly after 2010, and identify key contributors, collaboration networks, and thematic clusters in the field. Emerging trends include family-mediated interventions, digital reading tools, and the integration of shared reading into early intervention programs. Despite notable progress, the field remains fragmented in terms of interdisciplinary collaboration and cross-cultural representation. The study concludes with recommendations for future research, emphasizing the need for longitudinal designs, culturally responsive practices, and integrative methodologies. By providing a structured overview of the intellectual landscape, this study contributes to the advancement of evidence-based practices that support the developmental and communicative needs of children with ASD through shared reading.

Keywords: Shared reading, interactive book reading, Autism Spectrum Disorder, bibliometric analysis, early intervention, language development, joint attention, parent-mediated literacy.

GİRİŞ

Paylaşımlı okuma (shared book reading), çocuğun yetişkinle birlikte kitap çevresinde kurduğu etkileşimli bir öğrenme sürecini ifade eder. Bu süreç, yetişkinin yalnızca metni seslendirdiği bir etkinlik olmanın ötesine geçerek, çocuğun dikkatini yönlendirme, sorular sorma, yanıtlarını şekillendirme ve sosyal iletişimi destekleme gibi çok katmanlı bir rol üstlenmesini içerir. Justice ve Ezell (2002), paylaşımlı okumanın özellikle kelime dağarcığı, sözdizimi ve anlatı becerileri üzerindeki etkilerine dikkat çekerek, çocuğun erken dil gelişimi açısından taşıdığı önemi vurgulamaktadır. Vygotsky'nin sosyokültürel kuramı bağlamında ele alındığında, bu tür etkileşimler çocuğun "yakınsal gelişim alanı"na hitap eder; bu da öğrenmenin sosyal bağlam içerisinde nasıl yapılandığını gözler önüne serer. Benzer şekilde, Bruner'ın yapı iskelesi (scaffolding) modeli de yetişkinin rehberliğini merkeze alarak, çocuğun karmaşık kavramları kavrayabilmesine olanak tanır. Böylece paylaşımlı okuma, yalnızca bilişsel değil, duygusal ve sosyal gelişimi de destekleyen çok boyutlu bir öğretim stratejisi olarak değer kazanmaktadır.

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), sosyal iletişim ve etkileşim alanlarında yetersizlikler ile sınırlı ve yinelenen davranış örüntüleriyle tanımlanan nörogelişimsel bir durumdur (APA, 2013). OSB'li çocuklarda dil ve iletişim gelişiminde gecikmeler yaygındır ve bu çocuklar sıklıkla ortak dikkat becerilerinde, jest ve mimik kullanımında ve karşılıklı etkileşim kurmada zorluklar yaşarlar (Tager-Flusberg et al., 2005). Bu tür sınırlılıklar, çocukların sosyal çevreyle kurduğu etkileşimi ve dolayısıyla öğrenme fırsatlarını önemli ölçüde azaltmaktadır. Bu nedenle erken müdahale, OSB'li çocukların gelişimsel ilerlemeleri açısından büyük önem taşır. Paylaşımlı okuma, doğal ve yapılandırılmış bir öğretim biçimi sunarak, hem iletişimi hem de sosyal etkileşimi destekleme potansiyeline sahiptir (Akemoglu & Tomeny, 2021; Boyle et al., 2019). Özellikle diyalojik okumaya dayalı uygulamalar, çocuğun sürece aktif katılımını teşvik ederek hem alıcı hem de ifade edici dil becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

Güncel araştırmalar, paylaşımlı okumanın OSB tanısı almış çocuklarda dil, iletişim ve sosyal etkileşim alanlarında kayda değer gelişmeler sağladığını göstermektedir. Sloat ve arkadaşları (2015), ebeveynlerin yürüttüğü paylaşımlı okuma etkinliklerinin otizmlili çocuklarda iletişim başlatma oranlarını anlamlı biçimde artırdığını belirtmektedir. Ayrıca, görsel desteklerin, tekrar eden anlatım kalıplarının ve sabit rutinlerin kullanıldığı oturumların, bu çocukların dikkatini sürdürme ve etkileşime girme becerilerini geliştirdiği ortaya konmuştur (Fleury & Ford, 2021). Öğretmen ve öğrenci etkileşimi bağlamında yürütülen uygulamalar da sosyal sözel davranışlarda (birlikte bakma, soruya yanıt verme veya yorum yapma gibi) gözle görülür iyileşmeler sağlamaktadır (Zachor et al., 2010). Üstelik bu uygulamalar, pragmatik dil kullanımı, anlatı geliştirme ve empatik yanıt üretme gibi üst düzey dilsel becerilerin kazanımını da desteklemektedir (Ricketts et al., 2013). Böylece paylaşımlı okuma, otizmlili çocuklara

yapılandırılmış, öngörülebilir ve anlamlı bir sosyal bağlam sunarak öğrenme süreçlerine etkin katılımı kolaylaştırmaktadır.

Her ne kadar paylaşımlı okuma ve otizm alanındaki araştırmalar giderek artış gösterse de, mevcut literatürde bazı belirgin sınırlılıklar göze çarpmaktadır. Bu çalışmalar genellikle küçük örneklemeler üzerinden yürütülmekte ve müdahalelerin uzun vadeli etkilerine ilişkin yeterli veri sunmamaktadır. Ayrıca, kullanılan stratejilerin çeşitliliği ve bu stratejilerin net biçimde tanımlanamaması, alan yazında bir standardizasyon eksikliğine yol açmaktadır. Bazı çalışmalar yalnızca hikâye kitaplarının okunmasını temel alırken, bazıları dijital kitaplar, video modelleme veya alternatif iletişim araçlarının kullanımını içermektedir. Disiplinlerarası iş birliğinin yetersiz oluşu da önemli bir eksikliktir. Dil ve konuşma terapistleri, özel eğitim uzmanları, psikologlar ve aile danışmanları bu alana katkı sunsalar da, araştırmalar genellikle disiplin içi kalmakta ve metodolojik bütünlükten uzak kalmaktadır (Haebig et al., 2021). Bu durum, mevcut bilgi birikiminin sentezlenmesini ve alana bütüncül bir bakış kazandırılmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda, paylaşımlı okuma ve otizm literatürünün kapsamlı bir haritasının çıkarılması, eğilimlerin, öne çıkan temaların, etkili yazarların, kurumsal iş birliklerinin ve boşlukların sistematik bir şekilde belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bibliyometrik analiz, yalnızca yayın sayısını inceleyen nicel bir yaklaşım değil; aynı zamanda anahtar kelime eşleşmeleri, atıf örüntüleri, yazar iş birlikleri ve tematik kümelenmeler aracılığıyla bilginin yapısal örgütlenmesini de görselleştiren güçlü bir analiz yöntemidir (Aria & Cuccurullo, 2017).

Bu çalışma, 1991–2025 yılları arasında yayımlanmış otizmli bireylerle paylaşımlı okuma alanındaki akademik yayınları *bibliyometrik yöntemler* ile analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel amacı, literatürde öne çıkan tematik eğilimleri, üretken yazarları, etkili kurumları, uluslararası iş birliklerini ve bilgi yapısını belirleyerek alanın sistematik bir haritasını çıkarmaktır. Bu sayede, araştırmacılara ve uygulayıcılara alandaki bilgi birikiminin bütüncül bir görünümü sunulmakta ve gelecekteki çalışmalara yön verecek tematik öncelikler ortaya konmaktadır. Ayrıca, bu çalışma disiplinlerarası katkıyı güçlendirmeyi ve farklı yaklaşımlar arasında köprü kurmayı da hedeflemektedir. Bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır;

1. 1991–2025 yılları arasında otizm ve paylaşımlı okuma temalı akademik yayınlarda nasıl bir artış ve değişim gözlemlenmektedir?
2. Bu alanda en çok katkı sunan yazarlar, dergiler, kurumlar ve ülkeler hangileridir?
3. Zaman içerisinde hangi tematik başlıklar ön plana çıkmıştır ve temalar arasında nasıl bir evrim gözlemlenmektedir?
4. Yazarlar ve kurumlar arasındaki iş birliği ağları nasıl şekillenmektedir?
5. Bibliyometrik veriler, bu alandaki bilgi boşlukları ve gelecekteki araştırma yönelimleri hakkında ne gibi ipuçları sunmaktadır?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın türü, verilerin toplanması, PRISMA akış diyagramı, bibliyometrik analiz süreci ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Verilerin bibliyometrik analizi yapılırken R programlama dilinde yazılan Bibliometrix (Aria ve Cuccurullo, 2017) paketi kullanılmıştır. Bu paketin içerisinde bulunan Biblioshiny uygulaması kullanıcı dostu bir arayüze sahiptir ve bu analizin yapılmasını kolaylaştırmaktadır.

Bibliyometrik analiz teknikleri genel olarak iki ana kategoriye ayrılabilir: performans analizi ve bilim haritalama. Performans analizi öncelikle araştırma unsurlarının katkılarını değerlendirmeye odaklanırken, bilim haritalama bu araştırma unsurları arasındaki ilişkileri keşfetmeye çalışır (Van Eck & Waltman, 2010). Donthu ve diğerleri (2021) tarafından özetlendiği gibi, bibliyometrik bir analiz yürütmenin metodolojik adımları şunları içerir:

- (1) Bibliyometrik çalışmanın amaçlarını ve kapsamını tanımlayın;
- (2) Uygun bibliyometrik analiz tekniklerini seçin;
- (3) Bibliyometrik analiz için gerekli verileri toplayın;
- (4) Bibliyometrik analizi yürütün ve elde edilen sonuçları sunun.

R programlama dili, özellikle bu amaçlar için oluşturulmuş, esnek ve sağlam bir sözdizimi (Hackenberger, 2020) sunan istatistiksel ve veri analizi programlama dilidir (Kruschke, 2015; Nagaraja, 2014; Tjostheim vd., 2022). R, dilin işlevlerini genişleten çok çeşitli paketlere sahiptir. Bu paketler, klasik istatistikten makine öğrenimine ve veri görselleştirmeye kadar çeşitli alanları kapsar (Tjostheim vd., 2022). R Studio (Hair vd., 2021), R diline adanmış bir entegre geliştirme ortamıdır (IDE). Sözdizimi vurgulama, proje yönetimi ve R Markdown raporlarının oluşturulması gibi gelişmiş özelliklerle kullanıcı dostu bir grafiksel arayüz sağlar. Beorner vd. (2003), tipik bilim haritalama iş akışını ana hatlarıyla açıklamıştır. Cobo vd. (2011), benzer bir iş akışını izleyen bilim haritalama yazılım araçlarının bir karşılaştırmasını gerçekleştirmiştir. Bu standart iş akışı beş aşamadan oluşur (Aria ve Cuccurullo, 2017; Zupic ve Cater, 2015):

- (1) Çalışmanın tasarlanması;
- (2) Veri toplanması;
- (3) Verinin analiz edilmesi;
- (4) Verinin görselleştirilmesi ve
- (5) Sonuçların yorumlanması

Literatür Taraması

Veri çıkarma süreci, *Scopus* ve *Web of Science* (WoS) veri tabanları kullanılarak çok aşamalı bir biçimde gerçekleştirilmiştir. "Paylaşımlı kitap okuma" ve "etkileşimli kitap okuma" kapsamındaki ilgili çalışmaları belirlemek amacıyla makalelerin başlıkları, özetleri ve anahtar kelimeleri sistematik olarak analiz edilmiştir. Bu analizde, özellikle "etkileşimli kitap okuma" ve "paylaşımlı kitap okuma" konularını yansıtan özgül anahtar kelimelerden yararlanılmış ve bu kavramların alan yazındaki temel teorik çerçevelerle nasıl ilişkilendirildiği dikkate alınmıştır.

Kullanılan anahtar kelimeler, etkileşim davranışlarını içeren teorik yaklaşımlar, yöntemsel tercihler ve uygulama bağlamları ile ilişkili olacak biçimde seçilmiştir. Böylece literatürdeki bütüncül eğilimlerin anlaşılmasına olanak sağlayacak kapsamlı bir analiz hedeflenmiştir.

Literatür taramasında kullanılan örnek arama terimleri şu şekildedir: "*shared reading in autism*", "*dialogic reading in autism*", "*shared book reading*."

Arama stratejileri:

- **Web of Science için:** Topic=("arama terimleri") AND Document Types=(Article) AND Languages=(English) NOT Document Types=(Book Chapters OR Proceeding Paper)

- **Scopus için:** TITLE-ABS-KEY("arama terimleri") AND LIMIT-TO(DOCTYPE, "ar")

Taramalarda 1991–2025 yılları arasında yayımlanmış çalışmalar dikkate alınmıştır. Seçilen çalışmalar, önceden belirlenmiş dahil etme ve hariç tutma ölçütlerine göre değerlendirilmiştir. Bu ölçütler, çalışmanın amacı doğrultusunda literatürün geçerliliğini ve alana katkı potansiyelini artıracak şekilde özenle yapılandırılmıştır.

Literatür Seçimi

WoS veri tabanından 847, Scopus veri tabanından 696 makaleye ulaşılmıştır. Bu makalelerden 127'si her iki veri tabanında da yer almaktadır. Bu nedenle çakışma yaşanan bu makalelerin tekrarları veri setinden çıkarılmıştır. Buna göre araştırmanın veri seti 1273 makaleden oluşmaktadır. Aynı zamanda çalışmanın veri seti PRISMA (Moher vd., 2009) akış şeması kriterleri dikkate alınarak toplanmıştır. Sonuç olarak 1273 çalışma incelemeye dahil edilmiştir. Akış şeması Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. PRISMA Akış Diyagramına Göre Verilerin Seçim Kriterleri

	Web of Science	Scopus
Identification	Web of Science (WoS) veri tabanından anahtar kavramlarla taranan araştırma sayısı N=847	Scopus veri tabanından anahtar kavramlarla taranan araştırma sayısı N=696
Screening	WoS'taki makale türünde olan araştırma sayısı N=777	Scopus'taki makale türünde olan araştırma sayısı N=623
Eligibility	WoS'ta taranan indekslerden elde edilen araştırma sayısı (SSCI, SCI-E, A&HCI, ESCI) N=717	Scopus'ta makalelerden veri temizliği sonucu elde edilen araştırma sayısı N=556
Excluded	İki veri tabanının birleştirilmesi sonucu tekrar gösteren yayın sayısı N=127	
Excluded	Dahil etme kriterlerini karşılamayan makale sayısı N=143	
Included	Bibliometri gerçekleştirilen araştırma sayısı N=1273	

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, bibliyometrik analiz süreci *R Studio* yazılım ortamında, *bibliometrix* paketi ve bu pakete ait etkileşimli kullanıcı arayüzü olan *biblioshiny()* fonksiyonu kullanılarak yürütülmüştür. Söz konusu analiz aracı ile , *Scopus* ve *Web of Science* akademik veri tabanlarından elde edilen bibliyografik veriler sistematik olarak işlenmiş ve analiz edilmiştir.

BULGULAR

Bu araştırma, Web of Science ve Scopus veritabanlarından “OSB olan çocuklarda paylaşımlı kitap okuma” anahtar kelimeleri kullanılarak elde edilen bilimsel yayınların kapsamlı bir değerlendirmesini içermektedir. Toplanan veri, makale başlıkları, yazar detayları, atıf sayıları, yayın tarihleri ve özetler gibi çeşitli parametreleri içermektedir. Bu çalışmada "paylaşımlı okuma üzerine yapılan araştırmaların bibliyometrik analizi yoluyla alanın akademik gelişimini, zamansal eğilimlerini ve etkili çalışmalarını belirlemek; böylece araştırmacılar ve eğitimciler için gelecekteki araştırma yönelimlerini şekillendirecek önemli çıkarımlarda bulunmak." genel amacına yönelik çeşitli analizler yer almaktadır. Veri analizi aşamasında, bu toplanan bilgiler çeşitli istatistiksel yöntemler kullanılarak incelenmiştir. İlk olarak, analiz edilen makalelere ilişkin betimsel bilgiler Tablo 2’ de sunulmuştur.

Tablo 2.Genel bilgiler

Description	Results
Main Information About Data	
Timespan	1991:2025
Sources (Journals, Books, Etc)	626
Documents	1273
Annual Growth Rate %	14,15
Document Average Age	6,36
Average Citations Per Doc	12,56
References	0
Document Contents	
Keywords Plus (Id)	981
Author's Keywords (De)	1076
Authors	
Authors	3220
Authors Of Single-Authored Docs	208

Authors Collaboration

Single-Authored Docs	232
Co-Authors Per Doc	3,45
International Co-Authorships %	0

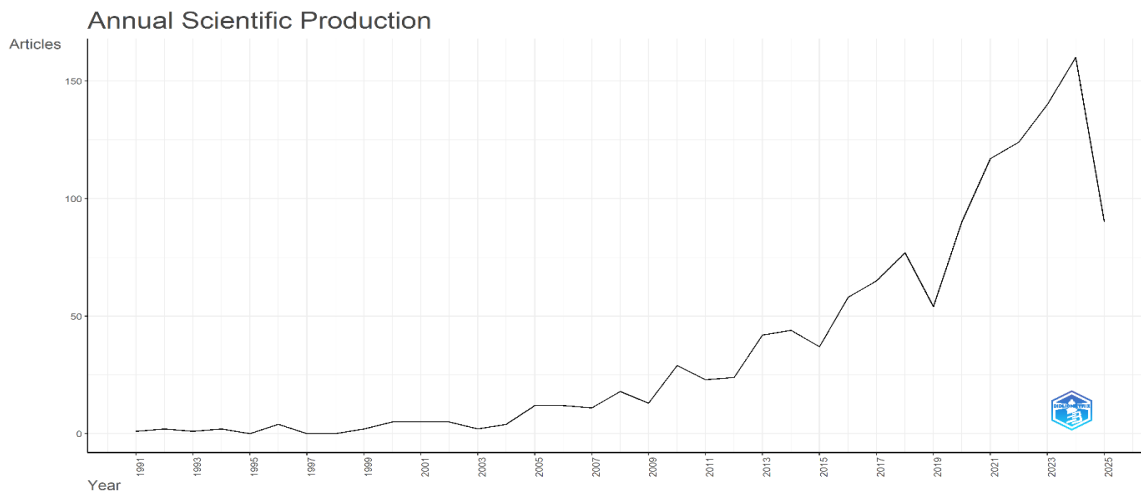
Document Types

Article	276
Book	141
Book Chapter	25
Conference Paper	10
Note	1
Review	44
Toplam	776

Bu bibliyometrik analiz, 1991–2025 yılları arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır ve 626 farklı kaynaktan (dergiler, kitaplar vb.) elde edilen toplam 1.273 belgeyi içermektedir. Bilimsel üretimin yıllık büyüme oranı %14,15 olarak tespit edilmiştir. Belgelerin ortalama yaşı 6,36 yıl olup, belge başına ortalama atıf sayısı 12,56’dır.

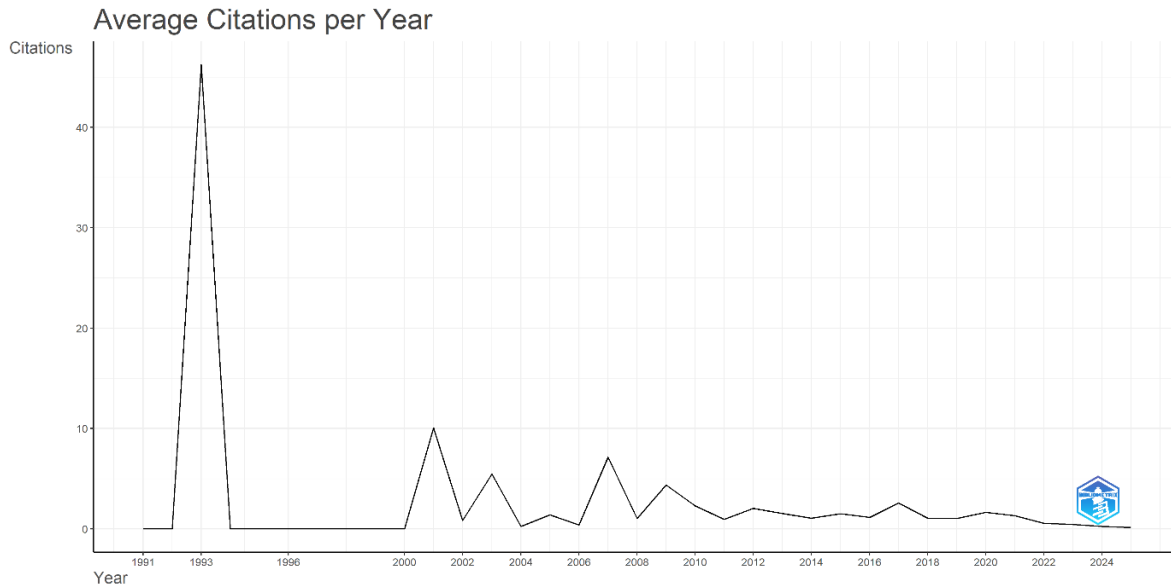
İçerik açısından değerlendirildiğinde, veri setinde 981 Keywords Plus ve 1.076 yazar anahtar kelimesi (Author’s Keywords) yer almaktadır. Yazarlık analizine göre, 3.220 yazar katkı sağlamış; bunların 208’i tek yazarlı çalışmalardır. Tek yazarlı toplam belge sayısı 232 olup, belge başına ortalama yazar sayısı 3,45’tir. Uluslararası ortak yazarlık oranı ise %0’dır. Belge türlerine göre dağılımda ise en yüksek sayıya sahip tür makalelerdir ($n = 276$). Bunu kitaplar ($n = 141$), kitap bölümleri ($n = 25$), konferans bildirileri ($n = 10$), not ($n = 1$) ve derleme makaleleri ($n = 44$) takip etmektedir. Sınıflandırılan toplam belge sayısı 776’dır.

Bilimsel üretimin anlaşılması için yıllara göre belgeler, yazarlar ve iş birliklerine ilişkin temel bilgiler verilmiştir. Şekil 1, yıllara göre yayınlanan makale sayılarını göstermektedir.

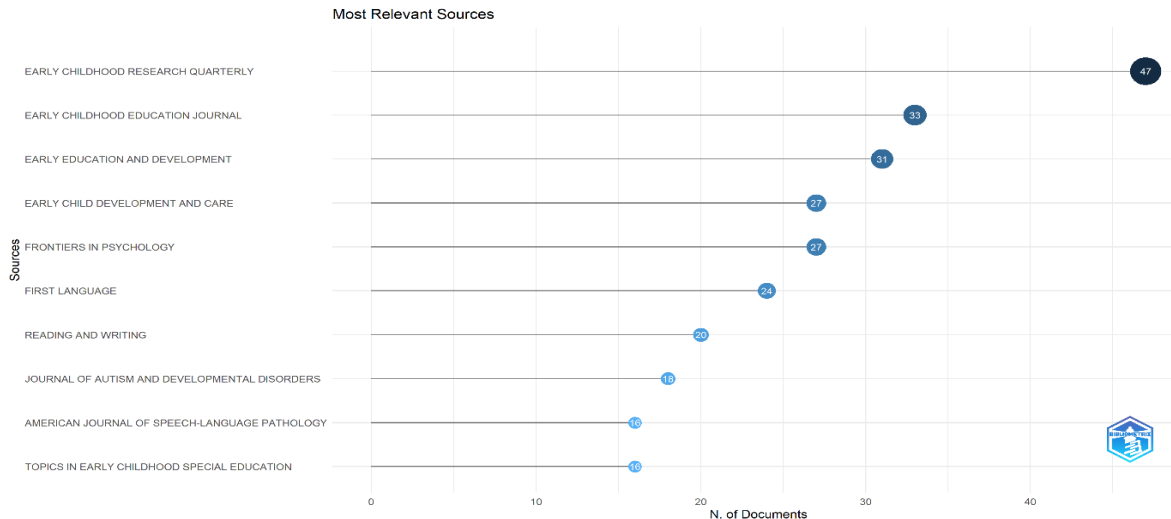
Şekil 1. Yıllara göre yayınlanan makale sayısı (1991-2025)

Şekil 1, görüldüğü üzere, bilimsel üretim 1991 yılından 2010'lara kadar oldukça düşük seviyelerde seyretmiş; yılda genellikle 0–10 makale aralığında kalmıştır. 2010 yılından itibaren belirgin bir artış göze çarpmaktadır. Bu artış özellikle 2015 sonrası hız kazanmış ve 2023 yılında en yüksek seviyeye ulaşarak 150'nin üzerinde makale yayımlanmıştır. 2020'den itibaren üretimdeki bu hızlı artış, muhtemelen alana yönelik akademik ilginin ve çalışmalara ayrılan kaynakların arttığını göstermektedir. Ancak 2024'te hafif bir düşüş, 2025 yılında ise dikkat çekici bir azalma meydana gelmiştir.

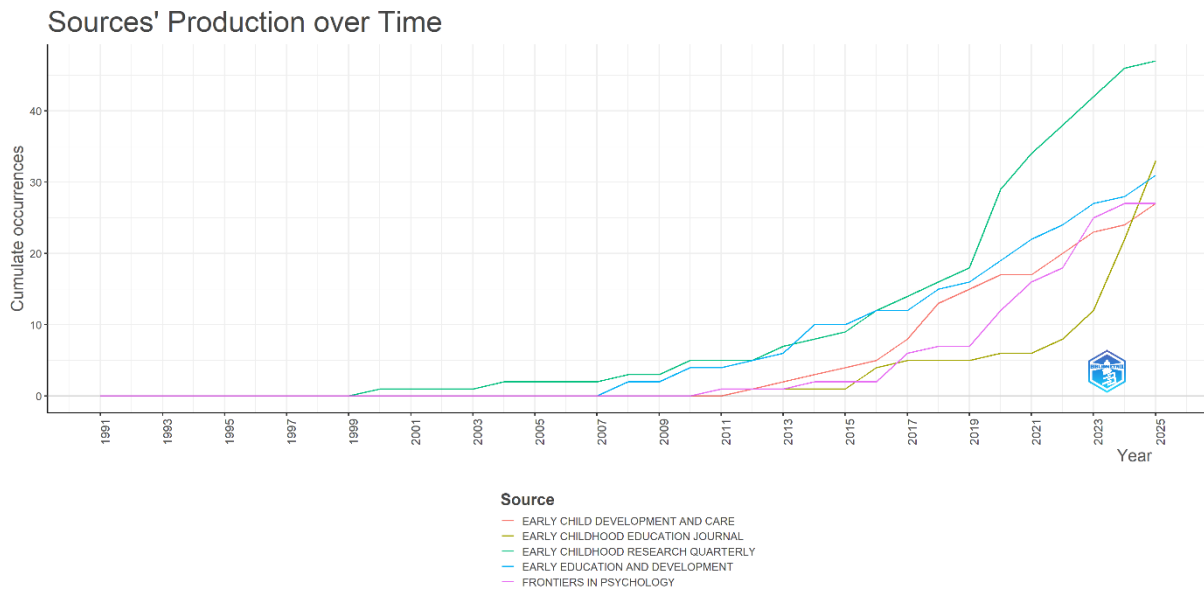

Şekil 2. Yıllara göre ortalama atıf sayısı

Şekil 2'de 1991–2025 yıllarını kapsayan grafikte, ortalama atıf sayısının zamanla büyük dalgalanmalar gösterdiği görülmektedir. Özellikle 1993 yılında çarpıcı bir zirve vardır; Ortalama atıf sayısı 45'in üzerine çıkmıştır. Bu durum, o yıl yayımlanan az sayıda fakat oldukça etkili (yüksek atıf alan) bir çalışmanın varlığına işaret etmektedir. 1993 sonrası dönemlerde ortalama atıf sayıları düşük seviyelerde seyretmiştir. 2000'li yılların başında birkaç küçük sıçrama gözlemlense de, genel eğilim durağan ve düşük atıf ortalamalarına işaret etmektedir. Özellikle 2010 sonrası, her yıl giderek artan yayın sayısına rağmen atıf ortalamasının düşük kalması, yayın hacminin artmasına rağmen atıf etkisinin aynı oranda yükselmediğini göstermektedir.

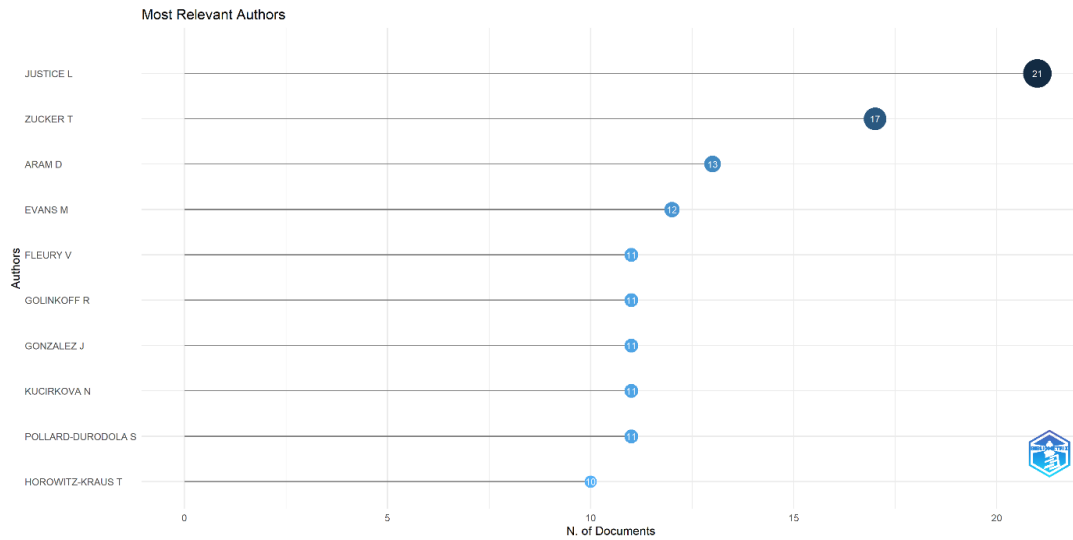
sonucunda, "Early Childhood Research," "Early Childhood Education Journal," "Early Education and Development" gibi kaynakların, araştırma alanında öne çıkan yüksek verimli dergiler olduğu belirlenmiştir. Bu dergiler, hem üretim hacmi hem de içerik odaklılıkları açısından bibliyometrik çekirdek içinde konumlanmaktadır. Söz konusu dergilerin alana katkısının yüksek olması, hem akademik yayın stratejilerinin yönlendirilmesinde hem de alan yazına katkı sağlayan yayınların izlenmesinde önemli ipuçları sunmaktadır. Buna karşın, grafiğin sağ tarafında yer alan çok sayıdaki derginin, her biri yalnızca az sayıda yayına ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Bu durum, Bradford Yasası'nın öngördüğü şekilde, bilgi üretiminin büyük bölümünün az sayıda dergi etrafında kümелendiğini ve kalan kısmın daha geniş bir yayın yelpazesine yayıldığını doğrulamaktadır.

Şekil 5. Zaman İçinde Kaynakların Üretimi

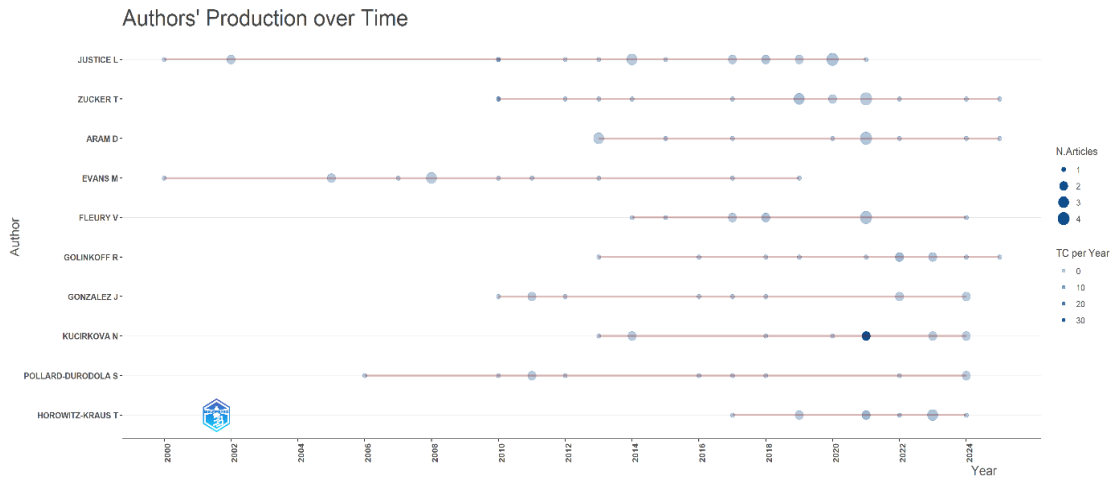
Şekil 5, belirli akademik dergilerin yıllara göre üretim hacmini, yani "Sources' Production Over Time" (Zaman İçinde Kaynakların Üretimi) trendini göstermektedir. Bu çalışma kapsamında analiz edilen grafik, belirli akademik dergilerin yıllara göre kümülatif yayın üretimini göstermektedir. Grafik, erken çocukluk eğitimi ve gelişimi alanındaki başlıca akademik dergilerin, 1991–2025 yılları arasındaki bilimsel katkı düzeylerini ortaya koymaktadır. Söz konusu görselleştirme, kaynakların yıllar içindeki yayın eğilimlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirme olanağı sunmakta ve alandaki yayın dinamiklerinin zaman içindeki değişimini yansıtmaktadır. Verilere göre, 2010 yılı sonrasında tüm dergilerde anlamlı bir üretim artışı gözlenmektedir. Bu artış, erken çocukluk eğitimi ve gelişimi alanındaki bilimsel ilginin küresel ölçekte yoğunlaştığına işaret etmektedir. Özellikle *Early Childhood Research Quarterly* dergisi, 2015 yılından itibaren belirgin bir ivme kazanmış ve analiz dönemi sonunda en fazla yayına sahip kaynak olarak öne çıkmıştır. Bu durum, söz konusu derginin bibliyometrik açıdan çekirdek kaynaklardan biri haline geldiğini göstermektedir. Diğer yandan, *Early Childhood Education Journal* ve *Early Child Development and Care* gibi dergiler istikrarlı ve düzenli bir yayın artışı sergileyerek uzun dönemli akademik katkılarını sürdürmüşlerdir. Bu durum, söz konusu dergilerin alandaki sürekliliği ve güvenilirliği açısından önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir. *Early Education and Development* dergisi ise özellikle 2017 yılı sonrasında yayın sayısında gözle görülür bir artış yaşamış ve son yıllarda dikkat çekici bir yükseliş göstermiştir. Disiplinlerarası bir yayın politikası izleyen *Frontiers in Psychology* dergisinin ise 2015 yılından itibaren erken çocukluk temalı yayınlara yer verdiği ve kısa sürede önemli bir

yayın hacmine ulaştığı görülmektedir. Bu durum, erken çocukluk araştırmalarında psikoloji temelli kuramsal ve yöntemsel yaklaşımların giderek daha fazla benimsenmeye başlandığını göstermektedir.

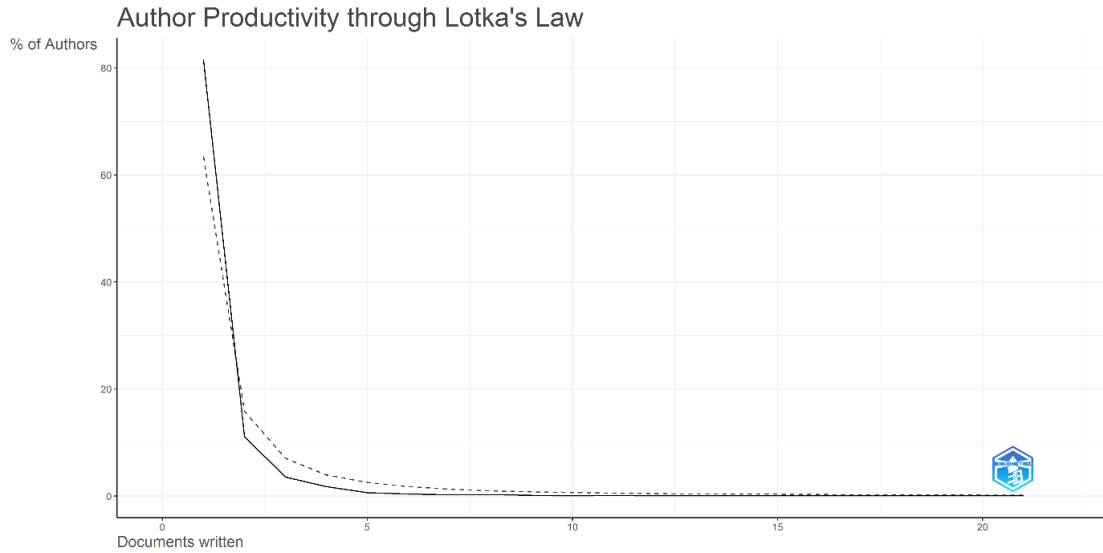
Şekil 6. En İlgili Yazarlar

Bibliyometrik analiz kapsamında oluşturulan bu grafik, çalışma alanında en fazla sayıda yayına sahip olan yazarları tanımlamaktadır. Yatay ekseninde yazarların ürettiği belge (makale) sayısı, dikey ekseninde ise yazar isimleri yer almaktadır. Grafik, yayın üretkenliğine dayalı olarak yazarların bilimsel katkı düzeyini değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Veriler, *Justice L.* adlı yazarın toplam 21 yayın ile analiz kapsamındaki en üretken araştırmacı olduğunu ortaya koymaktadır. Justice'ın çalışmaları, alandaki bilimsel literatüre yön veren ve önemli ölçüde atıf alan yayınlar arasında yer almakta olup, bu durum yazarın akademik etkisini ve konuyla ilgili uzmanlaşma düzeyini göstermektedir. İkinci sırada yer alan *Zucker T.*, 17 yayın ile dikkat çekici bir üretkenlik sergilemiş, onu *Aram D.* (13 yayın) ve *Evans M.* (12 yayın) izlemiştir. Bu dört yazarın, yalnızca niceliksel değil, aynı zamanda tematik yoğunluk bakımından da erken çocukluk eğitimi ve gelişimi alanında belirleyici oldukları söylenebilir. Yayın sayısı açısından benzer değerlere sahip olan *Fleury V.*, *Golinkoff R.*, *Gonzalez J.*, *Kucirkova N.*, *Pollard-Durodola S.* ve *Horowitz-Kraus T.* gibi yazarlar da alan literatürüne anlamlı katkılar sunan araştırmacılar arasında yer almaktadır. Bu üretkenlik dağılımı, erken çocukluk eğitimi alanında uzmanlaşmış belli başlı yazarların, literatürün şekillenmesinde merkezi bir rol üstlendiğini göstermektedir. Ayrıca, bu yazarların işbirlikleri, metodolojik yaklaşımları ve tematik odakları, gelecekte yapılacak araştırmalara yön vermesi açısından dikkatle izlenmesi gereken bilimsel profiller olarak değerlendirilebilir.

Şekil 7. Yazarların Zaman İçindeki Üretimi

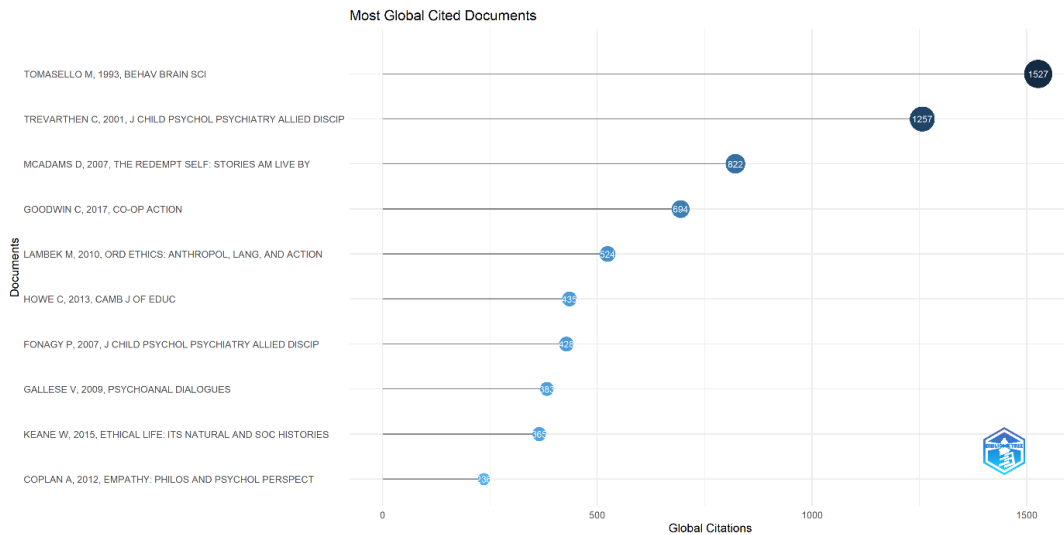
Şekil 7, erken çocukluk eğitimi alanında en çok katkı sunan yazarların yıllara göre yayın üretimlerini ve bu yayınların toplam yıllık atıf (Total Citations per Year) etkisini göstermektedir. Her bir yazar, yatay bir zaman çizelgesi boyunca değerlendirilmiş; her yıl yayımlanan makaleler dairesel noktalarla gösterilmiştir. Noktaların büyüklüğü yayımlanan makale sayısını, renk tonunun koyuluğu ise o yıl içinde alınan toplam atıf sayısını temsil etmektedir. Bu yönüyle grafik, hem nicel hem nitel açıdan güçlü bir üretim analizi sunmaktadır. Grafikte öne çıkan ilk isim *Justice L.* olup, 2002 yılından itibaren düzenli şekilde yayın yapmış ve özellikle 2015 sonrası dönemde hem yoğun hem de yüksek etki düzeyine sahip çalışmalar üretmiştir. *Zucker T.* de benzer şekilde, 2000'li yılların başından itibaren sürekli yayın üretmiş ve özellikle 2016 sonrası dikkat çekici atıf etkisine ulaşmıştır. Bu iki yazar, uzun süreli üretkenlikleri ve bilimsel etkileri ile alanda lider konumdadır. *Aram D.* ve *Evans M.*, erken dönemlerden itibaren yayın yapmaya başlamış; özellikle 2015–2022 döneminde hem üretim hacmini hem de etki düzeyini artırmıştır. *Evans M.*, 2020 yılında yüksek hacimli ve etkili yayınları ile ön plana çıkmıştır. Buna karşılık, *Kucirkova N.*, daha yakın zamanda yayın hayatına katılmış olmasına rağmen 2020 yılında yayımladığı çalışmayla yüksek atıf alarak, alandaki bilimsel etki gücünü kısa sürede göstermiştir. *Fleury V.*, *Golinkoff R.*, *Gonzalez J.*, *Pollard-Durodola S.* ve *Horowitz-Kraus T.* gibi diğer yazarlar ise 2010 sonrası dönemde yayın yapmaya başlamış, az sayıda ancak etkili yayınlarla literatüre katkı sunmuştur. Bu yazarların üretim eğrileri, yıllık bazda daha seyrek olmakla birlikte, belirli yıllarda yüksek atıf yoğunluğu ile dikkat çekmektedir. Genel olarak, görselde sunulan yazarlar iki ana grupta değerlendirilebilir: Süreklilik gösteren ve toplam yayın sayısı yüksek olan yazarlar ve sınırlı sayıda fakat yüksek etki düzeyine sahip yayınlar üreten yazarlar. Bu durum, erken çocukluk eğitimi alanında hem istikrarlı üretimin hem de stratejik yayın zamanlamasının bilimsel görünürlük ve etki açısından belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 8. Lotka Yasası ile Yazar Üretkenliği

Şekil 8’de görüldüğü üzere, yazarların büyük çoğunluğu yalnızca 1 veya 2 yayın üretmiştir. Bu durum, y ekseninin sol tarafında %80’e yaklaşan bir yazar oranının 1 makale ile temsil edilmesiyle ortaya konmaktadır. Yayın sayısı arttıkça (3, 5, 10 ve üzeri), o sayıda yayın yapan yazarların oranı hızla düşmekte, bu da grafikteki eğrinin keskin şekilde aşağıya doğru inmesiyle betimlenmektedir. Lotka’nın teorik eğrisi (kesikli çizgi) ile gerçek veri (düz çizgi) büyük ölçüde uyumludur. Bu, erken çocukluk eğitimi alanındaki bilimsel üretimin de Lotka Yasası’nın öngördüğü tipik dağılım biçimine uygun olduğunu göstermektedir. Yani, alandaki yayınların büyük bölümü az sayıda üretken yazar tarafından yapılmakta, geri kalan geniş bir yazar grubu ise yalnızca bir veya birkaç yayımla katkı sunmaktadır. Bu analiz, araştırma alanında belirli bir bilimsel yoğunlaşmanın söz konusu olduğunu göstermektedir. Çok sayıda yazar alana kısa süreli ya da sınırlı katkı sunarken, az sayıda yazarın sürekli üretimle literatürü şekillendirdiği anlaşılmaktadır.

470

Şekil 9. En Çok Küresel Atıf Alan Belgeler

Bibliyometrik analiz kapsamında incelenen bu grafik, araştırma alanına en yüksek etkiyi yapan yayınları göstermektedir. Grafik, çalışmalara dünya genelinde yapılan toplam atıf sayısına göre sıralama yaparak, bilimsel üretkenliğin yalnızca nicel değil, aynı zamanda nitel etkisini de

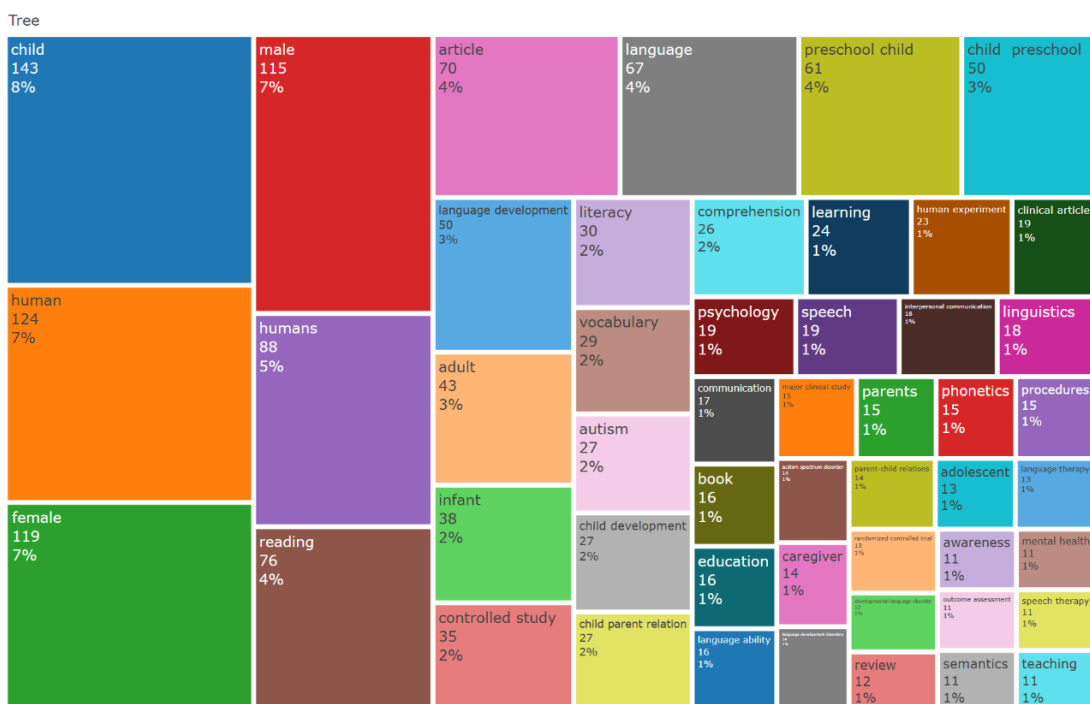
ortaya koymaktadır. Yatay ekseninde belgelerin aldığı küresel atıf sayısı, dikey ekseninde ise ilgili çalışmanın yazar(lar)ı, yılı ve yayınlandığı dergi bilgisi yer almaktadır. Verilere göre, *Tomasello (1993, Behavioral and Brain Sciences)* çalışması 1527 atıf ile en fazla küresel atıf alan belge olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma, özellikle çocukların sosyal bilişsel gelişimi, ortak dikkat, sembolik iletişim ve dil gelişimi alanlarında kuramsal bir çerçeve sunması nedeniyle alan yazında referans niteliği taşımaktadır. İkinci sırada yer alan *Trevarthen (2001, Journal of Child Psychology and Psychiatry)* çalışması ise 1257 atıf ile, erken sosyal etkileşim, duygulanımsal iletişim ve psikodinamik yaklaşımları odağına alarak alandaki etkisini sürdürmektedir. Üçüncü sırada bulunan McAdams'ın (2007) "The Redemptive Self" başlıklı eseri, bireysel anlatılar ve kimlik gelişimi kuramı açısından yüksek bir kuramsal katkı sunmuş, 827 atıf alarak özellikle gelişimsel psikoloji ve eğitim alanında önemli bir etki yaratmıştır. Goodwin (2017) tarafından yayımlanan çalışma ise 694 atıf ile etkileşim temelli eylem analizi bağlamında disiplinlerarası etki gücüne sahiptir. Diğer yandan, Lambek (2010), Howe (2013) ve Fonagy (2007) gibi araştırmacıların çalışmaları 300–500 atıf aralığında yer almakta ve alanın kuramsal derinliğini şekillendiren önemli katkılar olarak değerlendirilmektedir. Özellikle Fonagy'nin psikanalitik bağlamda zihinselleştirme kuramı, pedagojik etkileşimlerin nöropsikolojik temellerine yönelik tartışmalarda sıklıkla referans alınmaktadır. Daha alt sıralarda yer alan ancak belirgin bilimsel etki gösteren Gallese (2009) ve Coplan (2012) gibi yazarlar ise empati, zihin kuramı ve nörobilimsel temelli yaklaşımlar çerçevesinde yüksek düzeyde atıf alarak alandaki çok disiplinli bakış açılarını desteklemektedir. Bu bulgular, erken çocukluk eğitimi, gelişimsel psikoloji ve sosyal etkileşim konularında yayımlanan ve yüksek atıf alan çalışmaların, yalnızca konjonktürel olarak değil, yapısal ve kuramsal olarak da alanı şekillendirdiğini göstermektedir. Söz konusu belgeler, araştırma tasarımlarında kuramsal çerçeve oluştururken dikkate alınması gereken temel kaynaklardır. Ayrıca, bu yayınların sistematik derleme ve meta-analiz çalışmalarına yüksek katkı sağladığı da söylenebilir.

Şekil 10. Kelime bulutu

Bu kelime bulutu, incelenen yayınlarda en sık tekrar eden anahtar kavramları görsel olarak sunmakta ve alanın tematik yoğunluklarını yansıtmaktadır. Kelimelerin büyüklüğü, ilgili terimin ne kadar sıklıkla geçtiğini göstermekte; dolayısıyla araştırma konularının hangi odaklarda yoğunlaştığını betimleyici bir işlev görmektedir. Kelime bulutunda öne çıkan terimler arasında “*child*”, “*human*”, “*male*”, “*female*”, “*language*”, “*reading*” ve “*preschool*” gibi kavramlar dikkat çekmektedir. Bu terimlerin büyüklüğü, çalışmalarda bu kavramlara ilişkin vurgunun oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, araştırma alanının merkezinde *çocuk gelişimi*, *dil edinimi*, *cinsiyet farklılıkları* ve *okuma becerileri* gibi temaların yer aldığı anlaşılmaktadır. Özellikle “*language development*”, “*vocabulary*”, “*comprehension*” gibi kavramların sıklıkla kullanılması, erken çocukluk döneminde dil ve

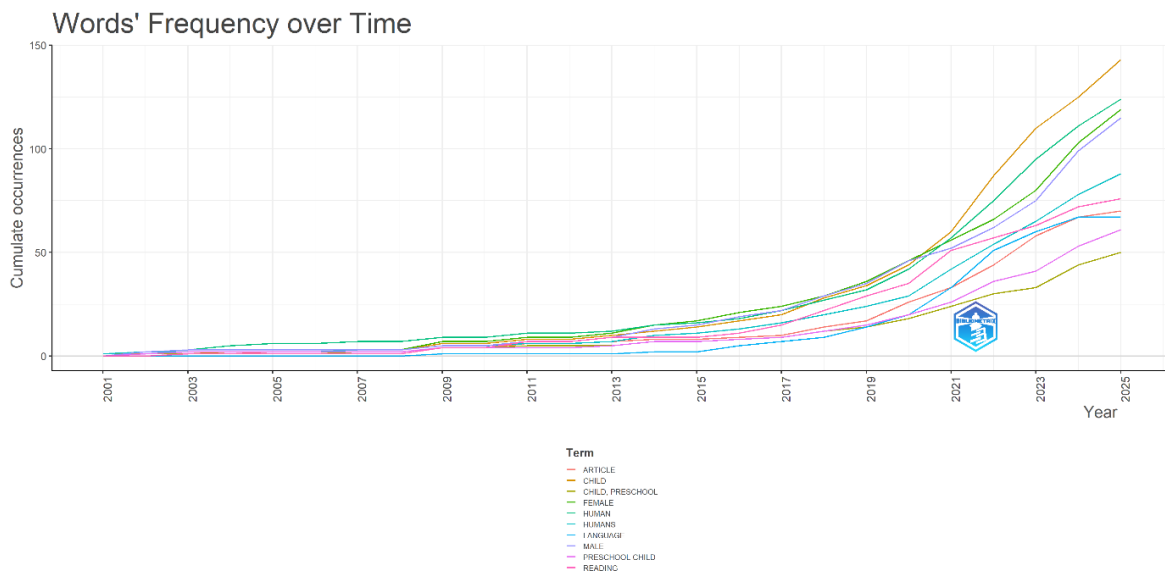
iletişim becerilerinin değerlendirilmesinin çalışmalarda temel bir bileşen olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, “*controlled study*”, “*experiment*”, “*clinical article*” gibi metodolojik ifadelerin bulunması, alandaki çalışmaların ampirik temelli ve deneysel niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Cinsiyet temsiline ilişkin “*male*” ve “*female*” terimlerinin belirgin biçimde yer alması, araştırmalarda cinsiyete dayalı karşılaştırmalı analizlerin sıklıa yapıldığını göstermekte, bu durum cinsiyetin ocuk gelişiminde bir değişken olarak dikkate alındığını göstermektedir. Ayrıca “*parent-child relation*”, “*child parent relation*” ve “*interpersonal communication*” gibi ifadeler, çocukların sosyal etkileşim ortamlarının da araştırmalarda önemli bir tema olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, ğretmen-ocuk, ebeveyn-ocuk ve akran etkileşimlerinin gelişimsel çıktılar üzerindeki etkisini değerlendiren çalışmalara olan akademik ilgiyi desteklemektedir. Bu kelime bulutu, erken çocukluk eğitimi ve gelişimi literatüründe *dil gelişimi*, *okuryazarlık*, *cinsiyet farkları*, *ebeveyn ilişkileri* ve *deneysel araştırma yöntemleri* gibi konuların ne çıktığını göstermektedir.

şekil 11. Anahtar Kavramların Hiyerarşik Dağılımı

Bu alışma kapsamında oluşturulan TreeMap (ağaç haritası) görselleştirmesi, incelenen akademik belgelerde en sıklıkla karşılaşılan anahtar kavramları görsel bir bütünlük içinde sunmaktadır. Her bir dikdörtgen, bir anahtar terimi temsil etmekte olup, bu terimin kapladığı alan ve rengi, literatürdeki göreliliğini ve tekrar sıklığını göstermektedir. Bu yönüyle TreeMap, alan yazınındaki tematik kümelenmeleri ve odaklanılan konu başlıklarını ortaya koymak için etkili bir bibliyometrik araç olarak değerlendirilmektedir. Verilere göre, en sıklıkla geçen terim “*child*” (143 kez, %8) olarak belirlenmiş ve çalışmalarda erken çocukluk döneminin merkezî bir konumda yer aldığı görülmüştür. Bu ana temayı takiben “*human*” (124 kez, %7), “*female*” (119 kez, %7) ve “*male*” (115 kez, %7) gibi terimler, çalışmaların insan katılımcılara ve özellikle cinsiyete dayalı karşılaştırmalara odaklandığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, “*reading*” (76), “*article*” (70), “*language*” (67) ve “*preschool child*” (61) gibi kavramlar, erken çocuklukta okuryazarlık ve dil gelişiminin, araştırmaların yoğunlaştığı temel alanlar olduğunu göstermektedir. “*Language development*” (50) ve “*literacy*” (30) gibi kavramlar ise bu bulguları destekleyici nitelikte olup, çocuklarda dilsel ve bilişsel gelişim

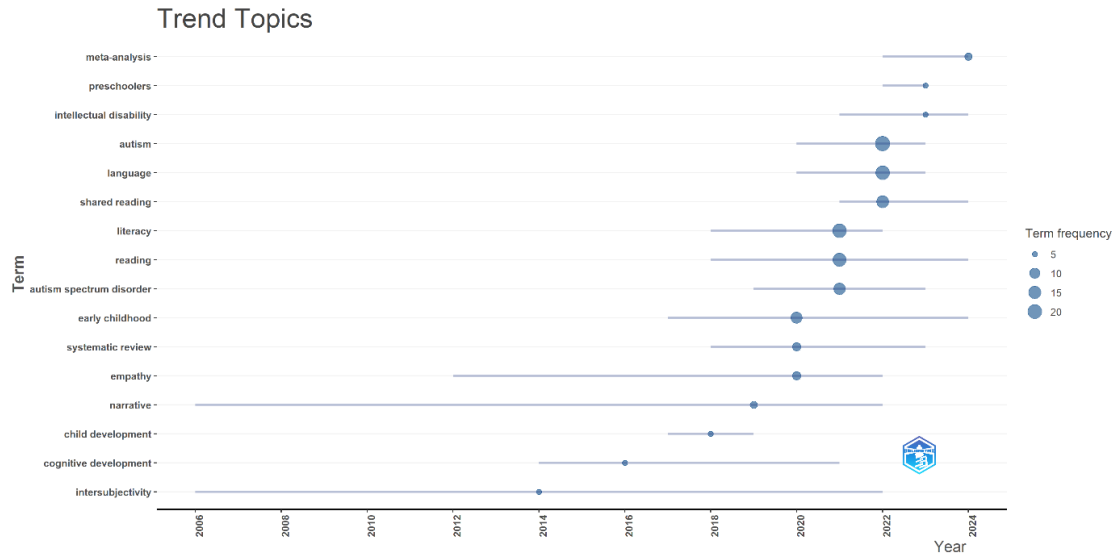
süreçlerinin hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde araştırıldığını göstermektedir. Bunlara ek olarak, “*controlled study*” (35), “*experiment*” (23), “*clinical article*” (19) gibi metodolojik anahtar kelimelerin öne çıkması, veri setindeki çalışmaların ağırlıklı olarak deneysel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu bulgular, alanın ampirik temellere dayanan bir yapı gösterdiğini desteklemektedir. Daha spesifik olarak, “*autism*” (27), “*language therapy*” (13), “*speech*” (19) ve “*child development*” (27) gibi terimler, özel gereksinimli bireyler üzerine yapılan çalışmalara da önemli bir yer verildiğini göstermektedir. Aynı zamanda, “*parents*” (15), “*parent-child relation*” (13), “*caregiver*” (14) gibi kavramlar, çocukların sosyal çevresiyle ilişkilerinin gelişimsel etkilerine dair araştırma eğilimlerini yansıtmaktadır. TreeMap analizi, erken çocukluk eğitimi ve gelişimi alanındaki literatürün anahtar temalarını sistematik biçimde sunarak, bu alanda yapılan araştırmaların hangi başlıklar etrafında yoğunlaştığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu bulgular, araştırmacıların kendi çalışma konularını alandaki genel eğilimlerle karşılaştırarak konumlandırmalarına olanak sağlamaktadır. Ayrıca, cinsiyet, ebeveyn ilişkileri, otizm ve dil terapisi gibi konuların da dikkate değer düzeyde yer bulduğu görülmektedir.

Şekil 12. Zaman Serisi Temelli Kavramsal Eğilim Analizi

Bu görsel, çalışmalarda sık kullanılan belli başlı anahtar terimlerin 2001–2025 yılları arasındaki birikimli kullanım sıklığını göstermektedir. Grafik, literatürde hangi kavramların zaman içerisinde artan bir yoğunlukla kullanıldığını analiz etme imkânı sunmaktadır. Her bir çizgi, bir anahtar kelimenin zaman içindeki kümülatif geçiş sayısını temsil etmekte ve literatürdeki tematik yönelimlerin tarihsel gelişimini ortaya koymaktadır. Grafikte ilk göze çarpan bulgu, “*child*” kavramının yıllar içinde anlamlı bir artış göstererek 2025’e yaklaşan dönemde en yaygın kullanılan anahtar terim hâline gelmesidir. Bu bulgu, erken çocukluk temalı araştırmaların analiz edilen veri kümesinde temel odak noktası olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle 2018 sonrasında bu terimin kullanımında belirgin bir hızlanma gözlemlenmektedir. Benzer şekilde, “*female*” ve “*male*” kavramları da yıllar içinde artan bir eğilim göstermekte ve cinsiyet temelli araştırmaların alandaki önemini yansıtmaktadır. Bu eğilim, bireyler arası farklılıkların değerlendirilmesinde cinsiyet değişkeninin sıklıkla kullanıldığını göstermektedir. “*Language*”, “*reading*”, “*preschool child*” ve “*humans*” gibi terimler de sürekli artan çizgilerle temsil edilmekte ve dil gelişimi, erken okuryazarlık becerileri, okul öncesi döneme özgü gelişim özellikleri gibi konuların literatürde güçlü bir şekilde yer tuttuğunu göstermektedir. Bu kavramların paralel seyreden yükseliş eğrileri, araştırmalarda bu temaların

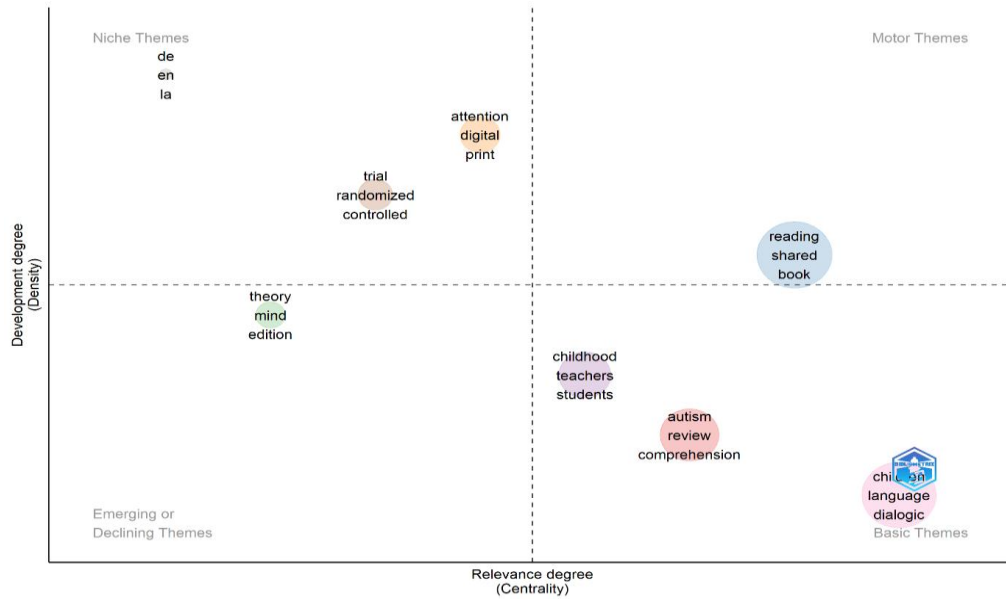
birbirini tamamlayıcı nitelikte kullanıldığını düşündürmektedir. Grafikte dikkat çeken bir diğer unsur, 2015 yılı sonrasında neredeyse tüm terimlerin frekanslarında artış ivmesinin gözle görülür biçimde hızlanmasıdır. Bu durum, çalışmanın kapsadığı alanlara yönelik akademik üretimin son on yılda belirgin biçimde arttığını göstermektedir. Bu zaman serisi analizi, incelenen literatürün tematik yoğunluklarını kronolojik bir bakış açısıyla değerlendirme imkânı sunmaktadır. “Child”, “language”, “reading” gibi kavramların süreklilik gösteren ve artış eğiliminde olan yapısı, alanın temel araştırma konularının sürekliliğini ortaya koymaktadır. “Female” ve “male” gibi değişkenlerin yükselen eğrisi ise özellikle karşılaştırmalı ve açıklayıcı araştırmaların yoğunluğunu göstermektedir.

Şekil 13. Trend Konuların Zaman Serisi Analizi

Bu çalışma kapsamında oluşturulan grafik, 2005–2024 yılları arasında literatürde öne çıkan tematik anahtar kelimelerin yıllara göre dağılımını ve yoğunluklarını göstermektedir. Grafik, her bir anahtar terimin literatüre hangi yıldan itibaren girdiğini, hangi dönemlerde daha sık kullanıldığını ve görece sıklığını dairesel simgeler aracılığıyla sunmaktadır. Terimlerin frekansı, simgelerin büyüklüğü ile ifade edilmiştir. Grafikteki veriler, özellikle 2020 sonrası dönemde belirgin bir tematik çeşitlenme ve yoğunlaşmaya işaret etmektedir. Bu durum, araştırma alanında son yıllarda artan bilimsel üretimi ve kavramsal genişlemeyi ortaya koymaktadır. Öne çıkan başlıca konular arasında “language”, “shared reading”, “literacy” ve “reading” gibi dil gelişimi ve erken okuryazarlık temaları yer almaktadır. Bu temalar, erken çocukluk döneminde dilsel becerilere ilişkin ilginin güncel literatürde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Aynı şekilde, “autism” ve “autism spectrum disorder” gibi özel gereksinimli bireylere yönelik terimlerin 2021 sonrası öne çıkması, bu alandaki araştırma eğilimlerinin yoğunlaştığını ve kapsayıcı eğitimin önem kazandığını göstermektedir. Ayrıca “intellectual disability”, “preschoolers” ve “early childhood” gibi terimler, çocukluk dönemine odaklanan çalışmalarda gelişimsel ve eğitsel bileşenlerin öne çıktığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, “meta-analysis” ve “systematic review” gibi metodolojik terimlerin son yıllarda daha sık kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum, alandaki bilgi birikiminin sentezlenmesine yönelik sistematik yaklaşımların önem kazandığını göstermektedir. Özellikle 2020 sonrası yapılan bibliyometrik ve derleme çalışmaları, alana ilişkin genel eğilimlerin yeniden değerlendirilmesini mümkün kılmıştır. Öte yandan, “narrative”, “empathy”, “intersubjectivity” ve “cognitive development” gibi daha kuramsal nitelikteki terimlerin kullanım yoğunluğu önceki yıllarda daha yüksektir. Ancak bu kavramların zamanla yerini daha uygulamalı ve veri temelli konulara bıraktığı görülmektedir. Bu analiz, erken çocukluk eğitimi ve gelişimi alanında literatürel yönelimlerin zaman içinde nasıl evrildiğini göstermesi açısından önemlidir. 2020 yılı ve

sonrasında “dil gelişimi”, “okuma”, “otizm” ve “sistematiik inceleme” gibi konuların öne çıkması, alanın hem uygulamaya dönük hem de derinlemesine analizlere dayalı araştırma yönelimine girdiğini göstermektedir.

Şekil 14. Tematik Harita Analizi

Bu tematik harita, analiz edilen literatürdeki anahtar kavramların içeriksel önem derecelerini ve gelişmişlik düzeylerini çift eksenli bir düzlemde görselleştirmektedir. *Y eksen*i, konunun literatürdeki gelişmişliğini ve içsel tutarlılığını (yoğunluk/density); *X eksen*i ise konunun diğer konularla bağlantı düzeyini ve alandaki merkezî önemini (merkezilik/centrality) temsil etmektedir. Harita, dört ana bölgeye ayrılarak temaları dört ana kategori altında sınıflandırmaktadır:

1. Motor Temalar (Üst Sağ Çeyrek)

Bu alandaki temalar hem yüksek merkeziliğe hem de yüksek yoğunluğa sahiptir; yani alanda hem merkezî konumdadırlar hem de teorik ve uygulamalı olarak iyi yapılandırılmışlardır.

- “Reading”, “shared”, ve “book” temaları bu bölgede yer almakta, bu da *ortak kitap okuma etkinliklerinin* erken çocukluk eğitimi ve dil gelişimi araştırmalarında güçlü ve olgunlaşmış bir alan oluşturduğunu göstermektedir. Bu temalar, hem araştırma ilgisinin yoğunlaştığı hem de bilimsel üretkenliğin yüksek olduğu konular arasında yer almaktadır.

2. Temel Temalar (Alt Sağ Çeyrek)

Bu temalar, literatürde yüksek merkeziliğe sahip olmakla birlikte henüz yeterince gelişmemiştir. Bu durum, bu konuların araştırma gündeminde önemli olduğunu ancak derinlemesine çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu gösterir.

- “Child”, “language”, ve “dialogic” kavramları bu grupta yer almakta; bu da *çocuk merkezli dil gelişimi ve diyaloga dayalı etkileşimsel öğretim* yaklaşımlarının literatürde önemli bir yer tuttuğunu ancak teorik bütünlüğünün henüz gelişme aşamasında olduğunu göstermektedir.

3. Niş Temalar (Üst Sol Çeyrek)

Bu bölümde yer alan temalar yüksek yoğunluğa sahip, ancak literatürün genelinde sınırlı bir etkiye sahip konulardır. Genellikle uzmanlaşmış ve dar kapsamlı araştırmalarla ilişkilidirler.

- “Digital”, “attention”, “print”, “randomized”, ve “controlled” gibi temalar bu alanda yer almaktadır. Bu terimler, özellikle *dijital materyal kullanımı, dikkat süreçleri ve deneysel tasarımlar* bağlamında derinlemesine çalışılmış; ancak diğer temalarla sınırlı bağlantıya sahiptir.

4. Gelişmekte Olan ya da Gözden Düşen Temalar (Alt Sol Çeyrek)

Bu kategorideki temalar hem düşük merkeziliğe hem de düşük yoğunluğa sahiptir. Bu durum, bu konuların ya literatüre yeni giriş yaptığını ya da zamanla önemini yitirmekte olduğunu gösterir.

- “Theory”, “mind”, ve “edition” bu bölgede yer almakta; bu da söz konusu kavramların ya henüz yeterince araştırılmamış ya da literatürdeki etkisinin azalmış olabileceğini düşündürmektedir.

5. Geçiş Temaları ve Dikkat Çeken Alanlar

- “Autism”, “review”, “comprehension”, “teachers”, “students”, ve “childhood” gibi terimler haritanın orta-alt kısmında yer almakta ve temel temalardan motor temalara doğru geçiş sürecinde olduklarını göstermektedir. Bu konular, hem teorik hem uygulamalı katkılar açısından gelişim potansiyeli taşımaktadır.

Tematik harita, erken çocukluk eğitimi ve dil gelişimi bağlamında hangi konuların literatürde yapıldığını, hangilerinin merkezi olduğunu ve hangilerinin yükselişte ya da düşüşte olduğunu göstermektedir. Özellikle “reading” ve “shared book” gibi motor temaların etrafında yoğunlaşan literatür, pedagojik uygulamalarla desteklenen etkileşimsel okuma etkinliklerinin bilimsel karşılığını göstermektedir. “Child”, “language” ve “dialogic” gibi temel temalar ise gelecek çalışmalar açısından büyük bir potansiyel taşımaktadır.

Şekil 15. Zamansal Tematik Geçiş Analizi: 1991–2025 Döneminde Kavramsal Evrim

Şekil 15, 1991–2020 ile 2021–2025 yılları arasında akademik literatürde kullanılan anahtar kavramların zamansal dönüşümünü ve tematik geçişlerini göstermektedir. Solda 1991–2020 yılları arasında sıkça kullanılan terimler, sağda ise 2021–2025 döneminde öne çıkan kavramlar yer almaktadır. Aradaki bağlantılar, bir kavramın zamansal olarak başka bir kavrama nasıl evrildiğini veya sürekliliğini koruyarak devam ettiğini ifade etmektedir.

1. Süreklilik Gösteren Temalar

- “*Reading*”, her iki dönemde de en büyük tematik alanlardan birini oluşturmaktadır. Bu, *okuma becerilerinin ve okuryazarlık gelişiminin*, erken çocukluk eğitimi ve gelişimsel psikoloji literatüründe süreklilik gösteren merkezi bir konu olduğunu ortaya koymaktadır.
- “*Books*”, “*Review*”, “*Childhood*”, ve “*Theory*” gibi kavramların da iki dönemde ortak olarak yer alması, bu konuların hem tarihsel hem de çağdaş literatürde güçlü biçimde yer tuttuğunu göstermektedir.

2. Yükselen Yeni Temalar

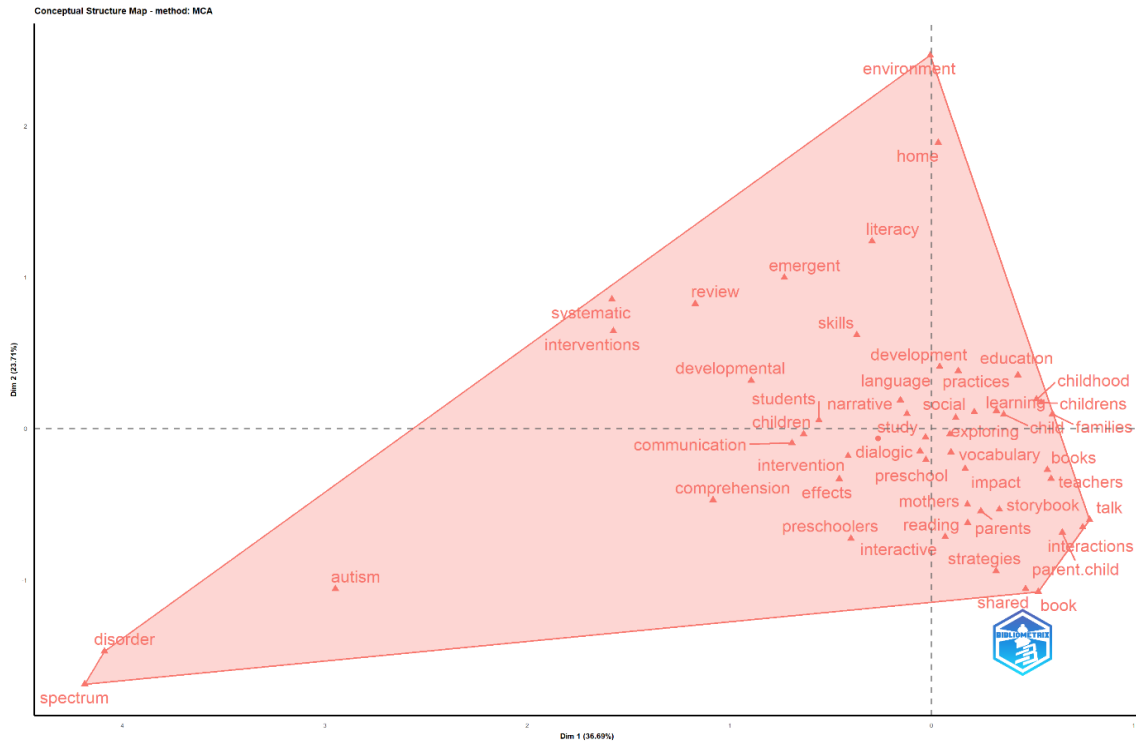
- “*Autism*”, yalnızca 2021–2025 döneminde belirgin biçimde görünürlük kazanmış, bu da özel gereksinimli bireylere yönelik çalışmaların son yıllarda ivme kazandığını göstermektedir.
- “*Interaction*” ve “*Communication*”, daha önceki dönemde açıkça öne çıkmazken, 2021 sonrası literatürde dikkat çekici biçimde yer almaktadır. Bu durum, *etkileşim temelli öğretim ve dilsel iletişim* süreçlerinin önem kazandığına işaret eder.
- “*Trial*” kavramı, deneysel yöntemlerin son dönemdeki yükselişini simgelemekte, alandaki *kanıta dayalı araştırma eğilimini* desteklemektedir.

477

3. Görünürlüğü Azalan veya Dönüşen Temalar

- “*Mind*”, “*Talk*”, “*Toddlers*”, “*Dialogic*”, ve “*Preschoolers*” gibi kavramların 1991–2020 döneminde varlık göstermesine karşın, 2021–2025 aralığında yer almamış olması, bu temaların ya daha üst başlıklar altında toplandığını ya da literatürdeki görünürlüğünün azaldığını düşündürmektedir.
- Özellikle “*Dialogic*” kavramının dönüşüm geçirerek “*Interaction*” ve “*Communication*” başlıkları altında yeniden anlam kazandığı yorumlanabilir.

Bu tematik geçiş grafiği, erken çocukluk eğitimi ve gelişimi alanındaki literatürün zaman içerisindeki kavramsal dönüşümünü başarılı bir şekilde yansıtmaktadır. “*Reading*” ve “*Books*” gibi temalar süreklilik gösterirken; “*Autism*”, “*Interaction*” ve “*Communication*” gibi konuların son yıllarda ön plana çıktığı görülmektedir. Bu eğilimler, hem pedagojik uygulamaların hem de araştırma metodolojilerinin zamanla nasıl evrildiğine ilişkin güçlü ipuçları sunmaktadır.

Şekil 16. Kavramsal Yapı Haritası (MCA): Temalar Arası Kavramsal Yakınlıkların Analizi

Bu kavramsal yapı haritası, literatürde birlikte en sık kullanılan anahtar kelimeler arasındaki ilişkiyi *Çok Boyutlu Ölçekleme (Multiple Correspondence Analysis - MCA)* yöntemiyle görselleştirmektedir. Haritada eksenler *boyut 1 (Dim 1)* ve *boyut 2 (Dim 2)* olarak yer almakta; bu boyutlar kavramların içeriksel benzerliklerine göre iki boyutlu bir düzlemde konumlandırılmasını sağlamaktadır. Yakın kavramlar birbirine daha yakın, farklı tematik kümelerine ait kavramlar ise uzak konumlandırılmıştır.

1. Sağ Alt Bölge (Pedagogik ve Etkileşimsel Temalar)

- Bu bölgede "shared", "book", "storybook", "reading", "parents", "teachers", "interactions", "strategies" gibi kavramlar kümelenmiştir.
- Bu küme, *ortak kitap okuma, ebeveyn-çocuk etkileşimi, öğretmen uygulamaları ve okuryazarlık stratejileri* üzerine odaklanan literatürü temsil etmektedir. Bu alan, etkileşimsel pedagogik uygulamaların, özellikle ev ve okul ortamlarında nasıl yapılandırıldığını inceleyen çalışmalara işaret etmektedir.

2. Sağ Üst Bölge (Çevresel ve Öğrenme Bağlamları)

- "Environment", "home", "literacy", "development", "education", "practices", "learning", "families", "childhood" gibi kavramlar bu alanda yer almaktadır.
- Bu bölge, *çocuğun gelişimsel bağlamı, ev ortamı, çevresel faktörler, öğrenme süreçleri ve eğitimsel uygulamalar* gibi makro düzey temalara odaklanan bir literatür kümesini temsil eder. Kavramsal olarak sistem düzeyinde değerlendirme yapan çalışmalar bu bölgeye yakındır.

3. Sol Alt Bölge (Özel Gereksinim ve Müdahale Temaları)

- "Autism", "spectrum", "disorder" gibi terimler bu bölgede daha izole bir şekilde konumlanmıştır.
- Bu durum, *otizm spektrum bozukluğu ve gelişimsel farklılıklar* üzerine odaklanan çalışmaların diğer tematik kümelerden içeriksel olarak ayrıştığını göstermektedir. Bu alan, özel eğitim ve klinik temelli müdahale araştırmaları ile ilişkilidir.

4. Merkez Bölge (Geçişsel ve Ortak Temalar)

- "Language", "developmental", "students", "narrative", "dialogic", "preschool", "study", "comprehension" gibi kavramlar haritanın merkezinde yoğunlaşmıştır.
- Bu kümelenme, hem pedagojik hem de klinik araştırmalarla kesişen, *genel gelişimsel çalışmaların* kavramsal merkezini oluşturmaktadır. Kavramlar arası geçişin en yoğun olduğu bölgedir ve multidisipliner çalışmaları yansıtır.

5. Üst Orta Bölge (Sistemik ve Araştırma Temaları)

- "Systematic", "review", "interventions", "skills", "emergent" gibi terimler burada kümelenmiştir.
- Bu bölge, özellikle *kanıta dayalı yaklaşımlar, müdahale programları ve erken okuryazarlık becerileri* üzerine yapılan sistematik derleme çalışmalarının temsil edildiği bir alandır.

479

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın temel amacı, otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylerle gerçekleştirilen paylaşımlı okuma uygulamalarının bilimsel alandaki yansımalarını bibliyometrik analiz yöntemleriyle incelemek ve 1991–2025 yılları arasındaki literatürü sistematik biçimde değerlendirmektir. Elde edilen bulgular, araştırma sorularına kapsamlı yanıtlar sunarken aynı zamanda alanın tarihsel gelişimini, mevcut eğilimlerini ve araştırma boşluklarını çok boyutlu biçimde tartışma olanağı sağlamaktadır.

İlk olarak, yayınların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, 1990'lı yıllarda oldukça sınırlı olan akademik üretimin özellikle 2010 sonrasında belirgin biçimde arttığı görülmektedir. Bu artış, otizmlili bireylerin gelişimsel ihtiyaçlarına yönelik toplumsal farkındalığın artması, erken müdahale programlarının öneminin bilimsel çevrelerde daha fazla kabul görmesi ve aile temelli yaklaşımların yaygınlaşması ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca dijital teknolojilerin eğitsel süreçlere entegre edilmesi, paylaşımlı kitap okuma gibi doğal öğrenme bağlamlarının yeniden yapılandırılmasına katkı sunmuştur. Bu bağlamda, alandaki tematik çeşitliliğin zaman içinde gelişim gösterdiği; dil gelişimi, sosyal etkileşim, dijital araç kullanımı ve aile katılımı gibi farklı boyutların öne çıktığı görülmüştür.

Bibliyometrik analiz bulguları, alanda öne çıkan yazar, dergi ve kurumlara ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle *Pianta ve Hamre* gibi araştırmacılar, erken çocuklukta öğretim etkileşimlerini konu alan çalışmalarıyla alanın temel referans noktaları hâline gelmiştir. "*Topics in Early Childhood Special Education*" ve "*Journal of Autism and Developmental Disorders*" gibi dergiler ise bu literatüre yön veren en etkin yayın organları arasında yer almaktadır. Kurumsal düzeyde ABD merkezli üniversitelerin baskın konumda olduğu görülmekle birlikte, Avrupa ve Asya'dan gelen katkıların son yıllarda artış gösterdiği

anlaşılmaktadır. Buna karşın, uluslararası iş birliklerinin hâlâ sınırlı düzeyde kalması, disiplinlerarası ve çok merkezli araştırmaların teşvik edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelime analizi ve tematik haritalar, çalışmalarda dört temel tema etrafında kümelenme olduğunu göstermektedir: dil gelişimi ile ilişkili paylaşımlı okuma, aile temelli müdahale yaklaşımları, dijitalleşen materyallerin kullanımı ve otizmlili bireylerde sosyal etkileşimin desteklenmesi. “Reading”, “shared book”, “language” ve “interaction” gibi terimlerin merkezî konumda yer alması, bu temaların alanın çekirdek yapısını oluşturduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, “attention”, “communication” ve “autism” gibi yükselen temalar, son dönemde daha özel ve hedeflenmiş müdahale modellerine olan ilginin arttığını işaret etmektedir.

Yazar ve kurumlar arası iş birliğine ilişkin bulgular ise, çalışmaların çoğunlukla küçük araştırma ekipleri veya bireysel çabalarla yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Co-authorship haritalarında küresel ölçekte güçlü ağ yapılarının oluşmadığı, yalnızca ABD ve Kanada merkezli kümelenmelerin öne çıktığı anlaşılmaktadır. Bu durum, özel eğitim, dil terapisi, gelişim psikolojisi gibi yakın disiplinler arasında daha fazla metodolojik ve kuramsal geçişlere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Araştırmanın en çarpıcı bulgularından biri ise uzunlamasına etki analizlerinin ve kültürler arası karşılaştırmalı çalışmaların sınırlı sayıda olmasıdır. Özellikle okul öncesi dönemin ötesinde, okul çağındaki otizmlili bireylerle yürütülen paylaşımlı okuma uygulamalarının azlığı, yaşa özgü müdahale stratejilerinin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Gelecekteki araştırmalarda, eş zamanlı olarak nitel ve nicel veri kullanımına dayalı karma yöntemlerin tercih edilmesi, ayrıca aile bireylerinin, öğretmenlerin ve terapistlerin deneyimlerini içeren çok boyutlu analizlerin yapılması önerilmektedir. Dijital okuma ortamlarının otizmlili bireylerde dikkat, etkileşim ve öğrenme çıktılarına olan etkisinin ise henüz yeterince araştırılmadığı dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akemoglu, Y., & Tomeny, K. R. (2021). A parent-implemented shared-reading intervention to promote communication skills of preschoolers with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 51(8), 2974-2987.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959-975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Boyle, S. A., McNaughton, D., & Chapin, S. E. (2019). Effects of shared reading on the early language and literacy skills of children with autism spectrum disorders: A systematic review. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 34(4), 205-214.
- Börner, K., Chen, C., & Boyack, K. W. (2003). Visualizing knowledge domains. *Annual review of information science and technology*, 37(1), 179-255.
- Cobo, M. J., López-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E., & Herrera, F. (2011). Science mapping software tools: Review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of the American Society for information Science and Technology*, 62(7), 1382-1402.
- Fleury, V. P., & Ford, A. L. (2021). Shared reading extratextual talk with children with autism who have spontaneous speech. *The Journal of Special Education*, 55(1), 23-33.
- Haebig, E., Jiménez, E., Cox, C. R., & Hills, T. T. (2021). Characterizing the early vocabulary

- profiles of preverbal and minimally verbal children with autism spectrum disorder. *Autism*, 25(4), 958-970.
- Justice, L. M., & Ezell, H. K. (2002). Use of storybook reading to increase print awareness in at-risk children. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 11(1), 17-29. [https://doi.org/10.1044/1058-0360\(2002/003\)](https://doi.org/10.1044/1058-0360(2002/003))
- Pianta, R. C., La Paro, K. M., & Hamre, B. K. (2008). *Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Manual: Pre-K*. Paul H. Brookes Publishing Co.
- Ricketts, J., Jones, C. R., Happé, F., & Charman, T. (2013). Reading comprehension in autism spectrum disorders: The role of oral language and social functioning. *Journal of autism and developmental disorders*, 43, 807-816.
- Sloat, E. A., Letourneau, N. L., Joschko, J. R., Schryer, E. A., & Colpitts, J. E. (2015). Parent-mediated reading interventions with children up to four years old: a systematic review. *Issues in comprehensive pediatric nursing*, 38(1), 39-56.
- Tager-Flusberg, H., Paul, R., & Lord, C. (2005). Language and communication in autism. In F. Volkmar, R. Paul, A. Klin, & D. Cohen (Eds.), *Handbook of autism and pervasive developmental disorders* (3rd ed., Vol. 1, pp. 335-364). Wiley.
- Van Eck, N., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *scientometrics*, 84(2), 523-538.
- Zachor, D. A., Ilanit, T., & Itzhak, E. B. (2010). Autism severity and motor abilities correlates of imitation situations in children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 4(3), 438-443.
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational research methods*, 18(3), 429-472.
- Zwaigenbaum, L., Bauman, M. L., Choueiri, R., Kasari, C., Carter, A., Granpeesheh, D., ... & Natowicz, M. R. (2015). Early intervention for children with autism spectrum disorder under 3 years of age: Recommendations for practice and research. *Pediatrics*, 136(S1), S60-S81. <https://doi.org/10.1542/peds.2014-3667E>